

Asia: VN/2287/2020

Lausuntopyyntö työryhmän ehdotuksesta arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi

Työryhmän ehdotus Kohti kestävää arkkitehtuuria

Yleisiä kommentteja työryhmän ehdotuksesta

Ehdotuksessa arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön kehittämisen tavoitevuodeksi on asetettu vuosi 2035. Rakentamisen aikajänne on pitkä, onko asetettu tavoitevuosi riittävä? Rakentamisessa tehdyt päätökset vaikuttavat kuitenkin pitkälle tulevaisuuteen ja niihin kohdistuvat muutosprosessit tapahtuvat hitaasti.

Esitetyn mukaisesti Apoli2020:n tavoitteilla ja toimenpiteillä pyritään vahvistamaan rakennettuun ympäristöön vaikuttavien toimijoiden keskinäistä yhteistyötä. Tavoitetta voidaan pitää kannatettavana. Hyvää, viihtyisää ja kestävää ympäristöä elää ja tehdä työtä luodaan kaikkien rakentamisprosessien osapuolten yhteistyönä, yhtenäisenä rakentamisen prosessina. Laadukkaan ja ekologisesti kestävästä rakennetun ympäristön säilyttämisestä ja rakentamiseen tarvitaan kaikkien rakentamisprosessin osapuolten sitoutuneisuutta ja työpanosta.

Luku I Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus

Luvussa I esitetyt toimenpiteet pyrkivät ennaltaehkäisemään ja ratkaisemaan ilmastonmuutoksen aiheuttamia ongelmia sekä turvaamaan luonnon monimuotoisuuden. Esitetyt toimenpiteet tukevat asetettua tavoitetta ja ne luovat hyvän taustan myös kaupungin näkökulmasta kestäväälle maankäytön suunnittelulle, tulevaisuuden lähiympäristöjen suunnittelulle sekä rakennussuunnittelun kestäville käytännöille.

Esitetty tavoite ilmasto- ja monimuotoisuusnäkökulman sisällyttämisestä käytännön kaava-suunnitteluun vaatii riittävien arviointityökalujen ja menetelmien kehittämistä, jotka aidosti tukevat kaavoitustyötä ja helpottavat kaavoittajan käytännön suunnittelutyötä. Myös suunnittelukriteerien muodostaminen hulevesien käsittelylle ja viherkertoimelle ja -tehokkuudelle tukee kaavoitustyötä. Tavoite viheraluesuunnittelun ja maisema- arkkitehtuurin roolin vahvistamisesta luonnon monimuotoisuuden tukemisessa ja ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on kestävästä tulevaisuudesta rakentamisen kannalta keskeisiä tavoitteita ja se tulee kytkeä kiinteästi osaksi myös kokonaisvaltaista kaupunkisuunnittelun prosessia.

Erityisesti kannatetaan olemassa olevien asuinalueiden korjausrakentamista sekä lisä- ja täydennysrakentamista tukevan kokonaiskehittämisen toimintamallin luomista. Tärkeätä on tuoda esille jo onnistuneita kehityshankkeita ja toimintamalleja esimerkiksi uuden Apolin päivittyvillä nettisivuilla. Ehdotettu kestävä rakentamisen palkinto mahdollistaa onnistuneiden rakennushankkeiden esille nostamisen ja myös tiedon levittämisen mahdollisuuden.

Kaavoitus jo mahdollistaa hyvin laajalti rakennusten monimuotoiset käyttötarkoitukset, mutta monikäyttöisyyden ja muunneltavuuden edellytykset tulee erityisesti turvata ja ratkaista sekä lainsäädännöllisesti että käytännön suunnittelun ja toteutuksen tasolla. Rakennusten käyttötarkoituserkintöjen sisällöllinen laajuus ja monipuolisten toimintojen mahdollistaminen tukevat asemakaavojen ajallista kestävyttä. Asemakaavat eivät tältä osin vanhene vaan ne sallivat mm. olevien rakennusten monimuotoiset, uudet käyttötarkoitukset. Asemakaavat toki voivat vanheta muista syistä, esim. rakennussuojelullisten asioiden näkökulmasta. Asemakaavojen ”ajankestävyys” ja käyttötarkoituserkintöjen joustavuus sujuvoittaa elävän ja monimuotoisen rakennetun kulttuuriympäristön syntymistä ja kehittymistä

Luku II Yhdenvertaisuus ja osallisuus

Luvussa esitetyt toimenpiteet tukevat asetettua tavoitetta hyvän rakennetun ympäristön ja laadukkaan viherympäristön merkityksestä asukkaille. Asukkaiden osallisuus ja pitkäjänteinen vuorovaikutus rakennetun ympäristön suunnitteluprosessin eri vaiheissa tukee asukkaiden sitoutumista ympäristöönsä ja siten myös lisää oman asuinalueen ja ympäristön arvostusta.

Esitetty tavoite kehittämällä osallistumista kaavoitus- ja suunnitteluprosessiin osallistumisen digitalisuutta ja paikkatietoa hyödyntävillä vuorovaikutusvälineillä on keskeinen osa jo tämän päivän kaupunkisuunnittelijan työtä. Tulevaisuudessa tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota heikommassa asemassa olevien osallisuuden turvaamiseen. Tärkeätä on mahdollistaa kuntien rohkeat kokeilut osallisuuden toteuttamiseksi. Myös hyvien toimintatapojen jakamiseen tulisi kehittää luonteva foorumi. Viime vuosina sekä digitaalisen osallisuuden ja vuorovaikutusten menetelmät ovat kehittyneet ja monipuolistuneet. Erityisesti myös korona-aika on haastanut suunnittelijoita positiivisella tavalla hyödyntämään ja kehittämään uusia toimintatapoja. Suunnitteluprosessin alkuvaiheessa toteutetut asukkaiden kuulemiset ja sitä kautta saadut paikkatietomuotoiset nykytilaa ja kehitystavoitteita selvittävät digitaaliset kyselyt ovat myös osa kaupunkisuunnittelijoiden arkea. Uudet työvälineet ja työtavat mahdollistavat laajemman osallisuuden, mutta erityisesti tulee turvata myös ns. perinteisten kuulemisen menetelmien olemassaolo jatkossakin. Erityisesti avointen ovien työpajat, suunnittelijat yhdessä asukkaiden ja toimijoiden kanssa keskustellen ja kartoille piirtäen, on koettu todella hyviksi toimintatavoiksi ennen korona-aikaa. Osallisuuden ja vuorovaikutuksen merkitys suunnittelun varhaisessa vaiheessa sitouttaa osallisia suunnitteluprosessiin. Myös uuden maankäyttö- ja rakennuslain tulee tukea vahvasti tätä kehitystä.

Esitys kokemustiedon hyödyntämisestä osittain jo toteutuukin erityisesti kaavoituksessa. Jatkossakin erityistä kehittämistä on kertyvän tiedon analysoinnin ja tiedon suunnitteluun vaikuttavuuden arvioinnin osalta.

Kannatamme aluearkkitehtitoiminnan jatkamista tai arkkitehtipalvelujen turvaamista muulla vastaavalla tavalla koko Suomen mittakaavassa. Laadukas kaavoitus sekä ymmärrys kulttuuriympäristöistä, maiseman ja rakennusperinnön vaalimisesta mahdollistavat alueiden tasapainoisen kehittämisen tulevaisuudessakin. Vaikka Suomen väestönkasvu painottuu suurempiin kasvukeskuksiin, osajia tarvitaan valtakunnallisesti koko maassa, laadukasta ja viihtyisää ympäristöä tulee suunnitella myös taantuvilla alueilla. Hyvä ympäristö kuuluu kaikille. Todennäköisesti onkin haastavampaa suunnitella hallittua taantumista ja vähenevän väestönkasvun aluetta kuin kasvukeskusta. Kuitenkin pääosa Suomesta on jatkossa vähenevän kasvun aluetta. Silti rakennetun kulttuuriympäristön arvoja tulee säilyttää koko Suomen mittakaavassa, rakennetun kulttuuriympäristön tulee olla korkealaatuista ja ympäristön viihtyisää.

Kannatamme valtakunnallisen ohjeistuksen laatimista paikallisten arkkitehtuuripoliittisten ohjelmien laatimiselle ja niiden asettamien toimenpiteiden toteuttamiseen. Sinällään jo päivitetty valtakunnallinen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma antaa hyvän taustan Lappeenrannan kaupungin oman arkkitehtuuripoliittisen ohjelman päivittämiselle. Lappeenrannassa on arkkitehtuuripoliittinen ohjelma vuodelta 2007 ja sen päivittäminen on käynnistymässä. Ohjelma on ollut hyvä kehittämisen tausta. Sen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista on myös seurattu.

Luku III Talous ja kansainvälisyys

Kannatetaan arkkitehtuurikilpailujen edelleen kehittämistä ja soveltuvuutta erilaisiin tilanteisiin. Lappeenrannassa arkkitehtuurikilpailujen järjestäminen on koettu toimivaksi tavaksi saada erilaisia, laadukkaita näkemyksiä alueiden kehittämisen pohjaksi ja rakennusten toteuttamiseksi.

Kannatetaan digitaalisten työkalujen, alustojen ja toimintatapojen kehittämistä tietopohjaisen suunnittelun tueksi. Laadukas suunnittelu pohjautuu aina ajantasaisiin tietoihin. Myös asukkaiden ja toimijoiden kokemustieto ovat olennainen osa hyvää suunnittelua. Tavoitteiden asetannassa tulee huomioida kuntien käytettävissä olevat resurssit ja toimintamallien muutosten aiheuttamat resurssitarpeet pitkällä aikajänteellä.

Kannatetaan Suomen vetovoiman lisäämistä arkkitehtuurimatkailumaana. Yhteismarkkinointi, yhteiset alustat ja koko Suomen kattavat reittivaihtoehdot, laadukkaat digitaaliset opasteet sekä monimuotoiset, mutta kuitenkin yhteismitalliset esittelyaineistot tukevat arkkitehtuurimatkailun kehittämistä. Kehittämisessä tulee huomioida laajasti markkinointi, viestintä ja tiedottaminen. Matkailua voitaisiin rakentaa alueiden vahvuuksien ja selkeiden painopistealueiden pohjalta.

Kannatetaan arkkitehtien osaamisen hyödyntämistä matkailualueiden suunnittelussa ja matkailurakentamisessa. Myös rakennetun kulttuuriympäristön näkökulmien vahvistaminen ja

esille tuominen sekä monipuolisen viherympäristön merkitystä korostetaan osana matkailulle merkittäviä ympäristökokonaisuuksia.

Luku IV Merkitys ja identiteetti

Arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristön arvostusta tulee kaiken kaikkiaan kasvattaa yhteiskunnan eri tasoilla. Kaupunkisuunnittelulla ja erityisesti kaavoituksella on merkittävä rooli tässä. Kaavoituksen tulee perustua riittäviin selvityksiin mm. modernin rakennusperinnön inventointeihin ja rakennusten arvottamiseen oikea-aikaisesti. Rakennussuojelulliset arvokohteet tulee pystyä tunnistamaan ennakoivasti jatkuvasti muuttuvassa kaupunkirakentamisessa. Monipuolinen ja merkityksellinen kaupunkiympäristö rakentuu kuitenkin eri aikakausien rakennuskannasta. Erittäin tärkeänä toimenpiteenä nähdään myös riittävien taloudellisten kannustamien varaaminen ja ohjaaminen paikallisestikin merkittävien rakennusten omistajille. Myös tiedonvälitys ja olemassa olevan ympäristön ja rakennuskannan arvostuksen lisääminen ovat olennaisessa osassa kerroksellisen ja korkealaatuisen rakennetun ympäristön muotoutumisessa. Tieto ja korjaamiseen suunnatut tukiresurssit lisäävät myös arvostusta.

Myös esitetty toimenpide valtion kiinteistöomaisuuden hoidon ja käytön kehittämistä kohteiden kulttuurihistoria, valtion kiinteistöstrategia ja toimitilastrategia huomioiden nähdään olennaisena toimenpiteenä. Valtion hallinnon eri toimialat omistavat merkittävän määrän rakennuskantaa sekä laajempiakin kulttuuriympäristökokonaisuuksia. Kaiken kaikkiaan valtion tulisi näyttää esimerkkiä rakennetun ympäristön hoidossa ja arvostamisessa kaikissa toimenpiteissään.

Myös prosenttiperiaatteen sisällyttämistä rakennushankkeisiin pidetään merkittävänä kehittämisentavoitteena. Taide osana arjen ympäristöjä, niin rakennuksissa kuin ulkotiloissa, on myös osaltaan arkkitehtuurikasvatusta, lisää ympäristöjen viihtyisyyttä ja merkityksellisyyttä. Paikallisesti prosenttiperiaate voidaan huomioida kuntien arkkitehtuuripoliittisissa ohjelmissa ja kaupunkistrategioissa.

Eryteisesti kannatetaan ideaa luoda malli tai ohje talo-, kortteli- ja kyläkirjasta, joka kertoo talon tai alueen historian ja tarinan ja antaa tarpeellista tietoa nykyisille ja uusille asukkaille kattaen rakennuksen tai alueen koko elinkaaren. Tämä tukisi sekä maankäytön, kehittämisen, kulttuurihistorian esille nostamisen, koulutuksen ja opetuksen kuin laaja-alaisesti myös matkailun edistämisen näkökulmaa.

Alueellisen vastuumuseon rooli on erittäin merkittävä rakennusperinnön vaalimisen kannalta. Aluemuseoiden riittävät resurssit ovat myös elinvoimaisten kaupunkien kehittämisen tae. Parhaimmillaan kerroksellista ja viihtyisää kaupunkiympäristöä rakennetaan ja suojellaan tiiviissä yhteistyössä rakentamisprosessin eri osapuolten yhteistyönä. Esimerkiksi aluemuseon asiantuntijoiden rooli on merkittävä sekä kaavoituksessa että rakennuslupaprosesseissa niin viranomaisena kuin asiantuntijana. Tärkeätä onkin turvata riittävät resurssit aluemuseoihin.

Tavoitetta kuntien, yritysten, muiden yhteisöjen ja asukkaiden ymmärryksen lisäämisestä paikallisidentiteetin ja kulttuuriympäristön merkityksestä sekä vahvistamalla eri-ikäisten ja -taustaisten ihmisten ympäristönlukutaitoa ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan ympäristöönsä pidetään hyvin olennaisena ja merkittävänä.

Tärkeä tavoite on myös julkisen arkkitehtuurikeskustelun määrän ja laadun parantaminen. Ammattilaisten tulisi osallistua enemmän keskusteluun tuomalla laaja-alaisia ja arkkitehtuuria ja kaupunkisuunnittelua taustoittavia näkemyksiä. Usein julkinen keskustelu kärjistyy yksittäisten kohteiden ympärille. Myös keskustelufoorumit ja menetelmät vaikuttavat keskustelun laatuun ja sen merkitykseen. Yleisesti arkkitehtuurikeskustelun viestinnän keinoissa olisi kehitettävää. Esitetty toimenpide koulutuksen tarjoamisesta on kannatettava. Myös laadukas ja helposti saatavilla oleva tieto lisää arkkitehtuuria ja kaupunkisuunnittelua koskevan keskustelun laatua ja tiedon oikeellisuutta. Tätä toimenpidettä tukisi myös erilaisten etätaapahtumien ja verkkonäyttelyiden järjestämistä tukevien työkalujen ja menetelmien kehittäminen ja ylipäättänsä tiedon laajempi ajasta ja paikasta riippumaton saavutettavuus.

Luku V Koulutus ja tutkimus

Kestävän ja laadukkaan ympäristön suunnittelu vaatii osaajia ja riittävää koulutusta. Esitettyjä toimenpiteitä koulutuksen

sisällöllisestä kehittämisestä, kuten luovuuden, tiedon ja vastuullisuuden merkityksestä sekä kestävän suunnittelun ja rakentamisen läpileikkaavaksi periaatteeksi ottamisesta arkkitehtikoulutuksessa pidetään tärkeinä toimenpiteinä. Ennen kaikkea tulee kuitenkin huolehtia, että osaajia koulutetaan riittävästi kaavoituksen ja rakentamisen eri osaamisalueille. Erityistä huomiota tulee kiinnittää laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen. Laaja-alaisuuden vaatimus korostuu kaavoituksessa ja kaupunkisuunnittelussa, jossa tehdään koko yhdyskuntarakenteen kehittämiseen vaikuttavia, laaja-alaisia päätöksiä, jotka heijastelevat pitkälle tulevaisuuteen.

Laadukas suunnittelu vaatii eri alojen osaajien saumatonta yhteistyötä. Suunnittelutyö on yhteistyöltä ja eri näkökulmien ja tarpeiden yhteensovittamista, mikä korostuu erityisesti kaupunkisuunnittelussa. Suunnittelun ja päätöksenteon tulee perustua tiedolla johtamiseen. Myös koulutuksessa tulee kiinnittää huomiota yhteistyön ja vuorovaikutuksen työtapojen omaksumiseen taidollisen ja tiedollisen sisällön ohella. Ympäristöä suunnitellaan asukkaille ja toimijoille ja suunnittelijalla tulee olla taito kuunnella, perustella ja ohjata suunnittelua, jotta luodaan kestävä ja viihtyisää ympäristöä.

Myös esille nostettua tarvetta tutkimuksen ja jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien lisäämisestä ja täydennyskoulutuksesta pidetään erityisen tärkeänä. Olennaista on myös, että alan koulutusta tarjotaan eri koulutusasteilla ja mahdollistetaan jatko- opinnot myös yliopistoissa. Ammattitaitoisille osaajille on tarvetta nyt ja tulevaisuudessa.

Kannatamme myös arkkitehtuurikasvatuksen roolin ja merkityksen vahvistamista sekä peruskouluissa että taideoppilaitosten tarjonnassa. Jokaisen lapsen ja nuoren tulee saada osana

peruskoulun opintojaan tiedot ja taidot katsoa ympärillä olevaa rakennettua ympäristöä ja ennen kaikkea tietämys siitä, miten ympäristöä suunnitellaan ja rakennetaan ja miten siihen voi osallistua aktiivisena asukkaana. Kun ympäristöään oppii tutkimaan ja tarkkailemaan jo lapsena, kasvaa myös arvostus ja ymmärrys omasta ympäristöstään. Peruskoulun tulee tarjota myös käsitys siitä mistä saa tietoa ja miten esim. kaavoitukseen voi osallistua ja vaikuttaa. Erityisesti kannatetaan riittävien resurssien huomioimista, jotta laadukasta arkkitehtuurin koulutusta voidaan tarjota osana peruskoulutusta ja lisäksi erilaisten arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksen hankkeiden kautta.

Pimiä Maarit
Lappeenrannan kaupunki